

ВІСТИ УКРАЇНСЬКОГО НАУКОВОГО ІНСТИТУТУ В БЕРЛІНІ

Berlin C 2, Breite Straße 36, Ausgang 5, Telefon: E 1 Berolina 1214

Виходять щомісячно під редакцією д-ра Зенона Кузелі.

Річник У. № 5 (33).

Берлін, дня 1. жовтня 1937

УКРАЇНОЗНАВЧІ СТУДІЇ В НІМЕЧЧИНІ

(ВУНІ) З поміж європейських країн Німеччина в ділянці українознавчих студій представляється ще чи не найкраще, хоч це зовсім не значить, що ці студії, абсолютно беручи, тут вже належно поширені. Лекторати української мови є щоправда навіть в кількох університетах західньої Німеччини (Тібінген, Мінстер, Єна, Галле), але фреквенція на них слаба. Богато професорів-славістів роблять україністику предметом своїх викладів, як зокрема проф. Маєр у Кенігсберзі та Дільс у Бресляв — всеж правдивою централею українознавства на Німеччину лишається її столиця — Берлін.

Вивчання української мови у звязку з паралельними українознавчими курсами на недавно заснованій берлінській "Афеляндсгошпуле" знаходиться в руках проф. д-ра Зенона Кузелі. Біжучого року, як і давніше, відбуває він що семестра кілька мовних курсів для початкуючих, продовжуючих і

удосконалюючи свої знання. В найвищій курсі навчання відбувається вже при читанні вибраних місць із творів найвидатніших українських письменників. Крім лекцій мови читає проф. Кузеля регулярно ще який небудь курс з обсягу українознавства, наприклад цього року "Історичний розвиток української національно-державної думки".

В тісній контакт з "Авеляндсгохшуде" проходить також діяльність Українського Наукового Інституту в Берліні, всі доценти котрого відбувають регулярні циклі лекцій в німецькій мові присвячених різним ділянкам українознавства. Цього семестру 1937/38 академічного року читає доц. інж. Димінський "Банківництво і кредитова господарка на Україні", доц. др. Крупницький "Запорозці, їх історія і організація", проф. др. Кузеля "Українці, росіяне та поляки у їх взаємовідносинах" та проф. др. Мірчук "Красне письменство сучасної доби на Україні". Крім цих регулярних циклів Інститут часто улаштовує поодинокі публичні виклади, на які запрошує здебільшого чужинецьких прелегентів.

ОБ'ЄКТИВНІСТЬ НАУКИ ЯК ПРОБЛЕМА

Для кращого розуміння перемін, що відбуваються тепер на полі німецької культури, подаємо в перекладі мгр. А. Фіфоля промову проф. д-ра Е. Кріка, виголошену на хвилейному святі гайдельберського університету.

(ВУНІ) Один погляд на культурні осередки, народи й епохи повчас без усякого сумніву, що твори, що їх розуміємо під збірним поняттям "наука", по своїй суті й розумінню так само многогранні, різнородні та змінливі, як саме життя й звичаї народів у бігу віків. Також зосередження погляду тільки на розвоєвій лінії культури від греків до сучасного нам дня, виказує в загальній проблемі науки таке — зрозуміло важке в уявті — багатство найрізнородніших форм, понять та інтерпретацій, що також майже неможливо дати одне окреслення суті та з'ясування загального значіння. Це булоб зовсім безпідставним, щоб наука якогось одного віку стала абсолютним мірилом для розвоєвих напрямних і здобутків усіх інших народів і століть: ми відкидаємо такий науковий абсолютизм, так як і по-

своєчений із ним політичний імперіалізм. Кожний нарід мусить в кожній епсї свого існування творити своє життя, по своєму власному принципу, залежно від кожночасних обставин і цьому питомому йому принципові підпорядковується нарівні з іншими ділянками життя також наука. Бо суть людства - це не однамаїтність, а багатство народніх та історичних форм.

При цьому годиться пам'ятати, що чимало вислідів наукових досягнень, починаючи з античних часів, стало творчим надбанням і увійшло в тривке та постійне загальне добро західнього культурного круга й тих усіх народів, що бажать бути його учасниками. Однак хід розвитку науки в ніякому разі не представляє одної сталої, на останню мету досконалости спрямованої лінії поступу, як це загально прийнято, щоб в цей спосіб повстало нагромадження загальних правд, якеб постійно - від покоління до покоління - збільшувалося, поширювалося й поглиблювалося. Рівнож не всі народи мають у цьому одинакову пайку. Бо народи переймають загальне культурне надбання під кутом питомого їм внутрішнього принципу, та перетворюють його по своїм замірам, а іноді, якщо у них є покликання, й відповідні обставини, довершують найкращі, гідні наслідування діла. Ранке сказав одного разу: не можна стати більшим поетом ніж Софокль і Шекспір тому що - мовляв - належимо до значно більше розвиненої епохи. Це твердження важне й на інших ділянках: не можна стати більшим філософом як був Плятон, тому що живемо 2000 літ пізніше; не можна хотіти на основі поступу науки бути більшим лікарем, ніж були колись Гіппократ або Парацельсус. Бо наука не є однородною, суцільною єдністю понять, але збірним поняттям для виявів зміслів найрізнороднішого напрямку й походження. Ясно, що ніякому грекові не могло прийти на думку відріжнати суть і рід науки, включаючи і математику, від утворення його людства і його життєвих форм.

В добі історичного пізнання не можемо конструувати теорії науки з якихнебудь раціональних преміс. Вихідною точкою для кожної майбутньої теорії про науку є саме дійсно існуюча наука в її історичних змінах і її відношенню до збірного життя народів. Ми визнаємо, що життя народів розвивається згідно з питомими їм внутрішніми принципами, згідно з да- ним їм природою характером. Народне життя досягає своє завершення і повноту у зразковій формі тоді, коли провідною засадою в способі ведення життя є невідклично його основний характер. Розуміння цього підніс вожд німецького народу на висоту закону в розвитку нашого народнього життя.

Про науку рішає питання, чи цей засадничий закон важний і для неї; чи може вона з питомої тільки їй причини підлягає іншим законам і цілям.

Годиться згори усунути непорозуміння, немовби Німеччина зміряла своєю наукою на шлях т.зв. автаркії. Ми почувасмо себе членом західно-європейської сімї народів і в майбутньому стоятимемо у взаїмному звязку давання й переймання. Якщо можливість виміни наукових здобутків окрес- лимо як вислів загально-людської правди й об'єктивности, то теж і німецька наука признається до такої об'єктивности. Позатим жадає німецька наука, щоб етосом її визнавців і дослідників була правда й свобода, світовий кругозір і світова поємність, вірна й екзактна форма праці супроти ви-браного предмету й задуманого завдання досліду. Колиж питатимемо за творчим первопочиним і суттю наукового досліду, тоді визнаємо його внут-рішній звязок із своєрідністю, основним характером та історично-твор-чим завданням того народнього життєвого простору, в якому він корінить-ся. Звідсіля саме ця обильність наукового оформлення серед народів і

віків, про що була мова на початку. Наука якогось народу - це вислів і частина його збірного життя й тому вона звязана з умовами й границями, шляхами й суттю його побуту. Це один із засобів, якими нарід через своїх провідних мужів розвиває свої творчі сили й прямує до сповнення своєї мети в якнайкращій формі.

Способи науки, - в протилежність до інших ділянок, як от мистецтво, - характеризуються розумовим поняттям з його способом видавання осуду, методою й будовою укладів. Тому саме наука не стоїть на одній загально-людській, зглядно чисто духовій площині, але своїми методами й поняттями звязана з мовою, расовим характером і іншими природними обставинами, серед яких приходиться даному народові верстати свій шлях і сповняти своє післанництво. Правдива наука, це не відокремлення, саме собою задоволене пізнання, тільки вона з конечности включає в собі творчу силу оформлення людства й життєвих форм, згідно з думкою Гете: "тільки те, що плідне - дійсно правдиве". Таке плідне пізнання правди підпорядковане завжди народній життєвій спільності, з якої випливає, його расовим і національним складникам, як рівнож змінливій долі й історично творчим завданням, через які йтиме нарід до свого остаточного призначення. Відірветься наука і правда від основи і суті життя, нехтучи дійсністю схоче карувати в чистім міркуванні на скелях абсолюту, творячи для себе самої царство чистого духа, так стане безплідною, без впливу й буде позбавлена всякого сенсу саме в моменті, коли забажає стати божеською. Ми не признаємо жадної правди задля правди, ніякої науки задля науки. Розуміється, правда остає шляхом і засадою формування науки. Однак її завданням є оформлення людськості і народнього способу життя згідно з характером і природнім законом спільноти. Отже наука має своє головне коріння у світогляді.

Оскільки це твердження заперечує ідею об'єктивности в науці?

Якщо під об'єктивністю розумітимемо безсгльну правдомовність і річевість дослідника, то таке розуміння об'єктивности називаємо принципом існування всякої науки. Якщо ж об'єктивністю називається абсолютне домагання наукового пізнання при рівночасній передпосилці можливості його існування поза тим, що є життєтворче, то таке домагання не тільки відкидаємо, як зарозумілість понадлюдського буття, але клеймимо цю вимогу як самообман і брехню. З нашого народнього й історичного становища можемо сягати за вічною правдою, й якщо в правоті змірятимемо до неї, то вона припаде нам згідно з якістю нашого характеру і в міру наших життєвих потреб. Ніякому смертельникові не буде дано більше, а хто обіцяє більше, є трагічним хвальком. Ніякому поколінню ніколи не вдасться схопити вічну правду у сіти своїх понять і вбгати у свої границі. Це ж лежить поза обсягом науки хотіти відібрати майбутнім поколінням їхні власні мірила, завдання і розв'язки, як рівнож будиоб дивним домаганням робити сьогоднішню науку абсолютним мірилом способів пізнання минулих поколінь. Нові покоління доходять до нових уформувань їхньої правди. Колиж ми сповнимо це, що припадає нашій сучасності як завдання, тоді можемо в обличчі майбутнього сказати: слід наших днів на землі не може зникнути в забутті.

Ізза цього самоприсуду називають нас "релятивістами". На це відповідаємо рішучим, ні! Ми не маємо до розпоряджливості богацько правд, які моглиб ми вимінювати по вподобі, довільно, неначе моду, в якійсь діалектичній грі питаннями. Нам припало в уділі життєве завдання величез-

них розмірів, яке немов конечність, мов збіг обставин, мов неблагане призначення висить над нами і йому відповідає припадаючи нам частка вічної правди, якщо ми покажемося зрілими до цього завдання. Однак це, що є нашим завданням в історії, походить з цього, що дала нам природа.

З найглибших основ життя німецького народу виріс принцип нового оформлення людства й форми життя. Його творить і ним кермує також майбутня німецька наука. Супротивні традиції або будуть зломані або перетворені. Передовсім належить сюди ще з часів Канта збудована понад дійсністю науки (т.зв.) ідеологія науки. Ціла боротьба за традицію чи то нове оформлення зосередилася в одному одинокім слові: об'єктивність науки. В тому лежить цілий апарат понять і де о л ь о г і і н а у к и від Канта починаючи: питання неодмінності й загальної важности, міжнародности, безсторонности, відірваности, браку залогень і свободи вартостей науки. Вкінці також фундамент цього всього: наука чистого розуму, або царство чистого духа, отже духового принципу, який, просто приписаний людськості, має творити пізнання і правди незалежні від раси, народу, історичної доби, правди, що скрізь мусіли бути конечно ті самі, геть через цілу вічність. Шож справді при цьому можна розуміти під людськістю взагалі з її чистим розумом і її чистим духом? Це просто стала абсолютною ідея освічення, отже часово обумовлена західня ідея, й оглошала себе мірилом усіх народів і часів - частина західнього імперіялізму, намагання володіння. Докладне розтрясання цієї ідеології науки на цьому місці неможливе. Цілу проблематику можна описати в отсих пяти тезах.

1. Ідея гуманности з основою на ній наукою про чистий людський розум і абсолютний дух є часово обоснованим світоглядним принципом XVIII-ого століття і для нас, що живемо серед інших життєвих вимог, для нас, яким судилася инша доля, ця ідея зовсім не зобов'язуюча. Існування якогось такого скрізь однородного й незмінного розсудку в людстві не доказане, його попросту прийнято як залогення. Ми знаємо тільки людськість як історично між собою залежну кількість народніх форм. Абстрактному, відірваному ідеологічному розсудкові людства протиставляємо дійсність народніх характерів, з якими зв'язані розум і спосіб пізнання.

2. Ідеологія науки, що з часів Канта опановувала добу лібералізму, стояла в разячій протирічності з дослідями і вислідами дійсної науки у своїй же власній добі. Можна дати екзактний доказ, що ані одна наука не була впливом чистого розуму, але всі здобутки в ділянці природознавства не менше як і духового знання стояли у внутрішньому зв'язкові з расовою структурою і історичним завданням цього народнього круга, з котрого вони повстали. З цього саме родяться для нас величезні перспективи нового наукового погляду на людину.

3. Наука про знання чистого розуму могла, як це учив Кант, признавати вповні об'єктивною і повновартною наукою тільки математику й ті галузі знання, яким математика надала відповідну форму. По цьому мірилу вже експериментальна фізика не може осягнути ступня повновартної науки, не говорячи вже про збір знання історичних і духових наук. Якщо би ми справді хотіли поважно поступити з цим жаданням об'єктивности, то ціла передана нам система наук мусілаб завалитися як картяний домок.

4. Пануюча від Канта аж до світової війни ідеологія науки, що в боротьбі за безперередпосилковість і свободу вартостей витиснула своє ос-

танне тавро, а рівночасно пережила свій кінець, знаходячи саме в Німеччині противників від Гердера і Гете аж до Ніцше. Щойно неосхолястика, марксизм і широко розповсюджений в англосаксонських країнах прагматизм пішли новими шляхами науки. Тим більше дивно, що саме з цього табору підносяться проти нас, німців, закиди розбивання науки в тій самій хвилині, коли ми перейшли до принципу нової будови.

5. Вкінці з вимогою об'єктивності і неутральності була зв'язана в основі контемплативна й квієтистична постава науки. Вправді, що не в Канта й Фіхте, що навчали про примат практичного розуму й волі над пізнанням. Але вже в першій половині XIX-ого століття у Гегеля й Ранке висунулася як засаднича підстава науки контемплативна, а у Шопенгауера контемплативне пізнання мало навіть вести до визволення зпід впливу волі й діяння. Ця пасивна наукова постава часом умовна й для нас в ніякому разі не обов'язуюча. Ніцше не вдалося вповні перемогти її. Ми зміряємо сьогодні до науки, що надавала обличчя повній людині з погляду на великі народньо-політичні творчі завдання, які стоять перед нами. Цим перемагаємо ми рівночасно розбрат, що заіснував між природою і духом, особистістю і громадою в єдності й цілості надпорядкованого громадянського життя й його расових основ. Жадаємо від науки не тільки розрізнення, але й вирішування. Тому й наша наука братиме творчу участь в поході нашого народу на шляху до нової майбутності. Цим коротко начеркнено науку нового звання.

Нераз вже роблено німцям закид, нібито вони виломилися зі спільного західного фронту. Революційний масовий рух першої половини XVI століття осуджувано рівнож як того рода вилім, подібно як неогуманістично-ідеалістичний рух на переломі XVIII і XIX віків, а далі націоналсоціалістичний рух після світової війни. Ніхто не може заперечити, що з цих рухів повстали нові підвалини й нові форми західних народів і їхніх культур. Самаж Німеччина підчас трицятилітньої війни й після упадку напівонівської доби мусіла платити високу ціну за це, що судьба покликала її бути рушієм західної історії, будучи рівночасно окричаною як огнище неспокою й захитання рівноваги, коли тимчасом овочі руху присвоювали собі другі, вплітаючи їх у вінець своєї слави. Вкінці також німецький нарід осягне свою форму й повне завершення. Саміж німці мусять постійно звертати увагу на свій характер і своє призначення. Сто разів ставлено питання і в сто різних відмінах звучала відповідь: ми постійно ростемо, ніколи незакінчені, вічні борці за досконалість, змагуни вищих завдань і остаточного призначення, завсіди на початку ніколи при меті. З хору, в якому звучать голоси великих німців, послухаймо Лютера: "Ми ще не є, але ми будемо. Ще всього не зроблено й не довершено, але все є в ході й розгоні, це не кінець, це щойно дорога". І більше ніж чотириста років пізніше Ніцше: "Бути німцем, значить бути в зрості, по німецьки це стільки, що стаєчися". Цей наш основний характер окреслює також наше відношення до науки й правди, згідно зі словами Лесінга: "Не готове посідання правди, але шире намагання здобути правду становить правдиву вартість людини. Бо не посіданням, а шуканням правди кріпляють людські сили і тільки в цьому коріниться її постійно зростаюча досконалість. Посідання робить нас спокійними, важкими, гордими". Осьтак знайшлися ми на порозі нової доби, знову поставлені на початку в ділянці науки й досліду, й наука потребує сьогодні нового виправдання й надання їй нової суті. Ми свідомі, що і в науці ми на шляху до нових цілей, на

шляху, що його визначає нам характер, судьба й історія, на шляху, на якому покликано нас вести перед і яким з внутрішньої кінечности підуть також інші народи, один скоріше, другий пізніше. І ми глибоко переконані, що на цій дорозі науки ми знайдемо можливість співпраці й плідної виміни думок з ученими інших народів.

Проф. Др. Е. Крік.

УКРАЇНІКА В НІМЕЦЬКИХ ВИДАННЯХ

(ВУНІ) Коли йде мова про україніку в націоналсоціалістичній Німеччині, то слід завше при цьому пригадувати собі одну важливу обставину, що служить до певної міри німецькою особливістю в галузі друкованого слова. В сучасній Німеччині дбає вже й сама держава про те, аби друковане слово (однаково щодо книжки, статті або газетної замітки) передусім не розминалося з національними інтересами німецького народу. Найвище завдання друкованого слова — це служба власній нації і це наставлення обов'язує кожного німецького автора. В зв'язку з цим повинні писання німецького автора свідчити про його почуття відповідальности перед власним народом. Це основні рямці свободи друкованого слова в Німеччині. В цих справді широких рямцях є проте мало місця для такого друкованого слова, яке не має ніякої позитивної мети. В таких умовах стоїть на першій пляні не скількість видань чи написаного, але — якість. С к і л ь к і с т ь того, що друкується в Німеччині щороку, зростає від 1935 року все більше й більше вже хочби наслідком поширення й похваллення національної активности німецького народу. Тому головна турбота німецької держави на цьому полі присвячена я к о с т и німецького друкованого слова. Але чому про це згадуємо на цьому місці ?

Українець, що не має змоги слідкувати за сучасними німецькими голосами про Україну та про українські справи, а особливо той українець, для якого німецьке друковане слово взагалі недоступне, — може часом дивуватися ч о м у кількісно з'являється чужомовної україніки (і особливо — окремих видань в цій галузі) найбільше всього якраз не в Німеччині, а деінде, — отже не в тій Німеччині, якій її вороги (і здебільшого вороги українського народу!) приписують час від часу й найбільше безглузді українофільські пляни або попросту — "зазіхання на Україну"... Щодо скількості україніки в німецьких виданнях, скажимо у біжучому році, то її справді не так вже багацько, як би дехто може очікував від одної з перших в світі літературно-пресових продукцій. І кількісно не відповідає україніка в німецьких виданнях ні кількісному значінню українського народу в світі, ні геополітичній та культурній близькості України до Середньої Європи й зокрема — до Німеччини, ані зрештою — всебічному і постійно зростаючому поступові національно-культурній та іншій активності українців наперекір усім зовнішнім заходам щодо суцільнішого поневолення роздертих українських земель.

Це все можливо й так, проте річ не в скількості! Серед постійно зростаючої кількості писань (і писанини!) про Україну в різних європейських країнах, має звичайно україніка в Німеччині свій особливий рівень і характер. Щодо першого, то тут найкраще промовляє питоме сучасному ні-

мецькому спостерігачеві стремління до основного й точного пізнання предмету його зацікавлення. А про характер україніки в німецьких виданнях свідчить найкраще той ніким і нічим незаперечливий факт, що в націоналсоціалістичній Німеччині не зявилося дотепер ні одного друкованого німецького рядка, який би пляново ображав чи плюгавив національні почування українців, який би злобно перекреслював чи перекручував визвольні стремління українського народу або якийби ворожо висловлювався проти національної України. Страшне лихоліття українського народу і його постійне виснажування невпинною боротьбою за визволення давали в останніх роках уже частіше притоку до оплюгавлювання національних українських стремлінь і до скандалізування українських культурних та інших явищ - багатьом чужеземним авторам ріжноманітної писанини на українські теми. Власне така писанина складає немалий відсоток "україніки" в деяких країнах. Лише - не в Німеччині! Ця маркантна обставина не знайшла дотепер в українській пресі належного з'ясування. А вистарчилаб уже й принагідна низка голих фактів і з щоденної преси, і з популярної літератури, і з науково-книжної продукції. Щойно порівнявши загальний характер україніки в поодиноких чужих країнах з українікою в німецьких виданнях, зможемо ми справно підійти до питання якості чужомовних писань про Україну. Поскільки друковане слово в кожній країні (за винятком хіба лише підсовітських країн і теренів та за винятком обставин воєнного стану) відзеркалює в певний спосіб змагання різних підходів до справ чужих народів і країн, постільки булаб підстава робити ті або інші висновки також і на основі пізнавання характеру україніки в німецьких виданнях.

Не в тут нашою метою подати читачам властивий огляд німецьких голосів про Україну й про українські справи за останні місяці. Ми лише подаємо кілька завваг до цьогорічних німецьких писань на українські теми. Насамперед йде про те, що з української дійсности найбільше всього цікавить німецьких авторів.

Поскільки зупинятися над періодичною пресою, то німецькі щоденники виявляють звичайно найбільше зацікавлення підсовітсько-українськими справами. Там, де помітні сліди ворожої супроти Європи розкладової чинности московського більшовизму, зупиняється увага актуальної німецької журналістики найчастіше. Обидва провідні щоденники партії в Берліні - "Фелькішер Беобахтер" і "Дер Ангріф" приносять в цьому відношенні, як звичайно, найдокладніші та своєчасні повідомлення і статті. В останній бі писали ці обидва органи досить широко про вимушене Москвою самогубство голови совнаркому УССР Панаса Любченка. Ослаблення журналістичного поготівля та звуження актуальної тематики в німецькій щоденній пресі було цього року непомітне навіть у літніх місяцях, коли деінде плекалися пресові звичаї "огіркового сезону". В провінціальних німецьких щоденниках зустрічаємо нерідко більше згадок про Україну, ніж у пресі столичній.

Дальшим предметом зацікавлення німецьких щоденників, поскільки йде про україніку, були в літніх місяцях справи положення українців у Польщі та - в значно меншій мірі - у Чехословаччині й в Румунії. Закарпатських українців означає німецька преса й в сучасній добі найчастіше як "карпаторосів"... Деяким основним проблемам т.зв. "нормалізації" польсько-українських відносин у Польщі присвятив був дуже поважну й річеву статтю "Берлінер Тагеблят" (21.серпня). Варшавський кореспондент часопису (фон Девіц) виявив у цій статті неабияке розуміння сучасного

положення українського народу в зв'язку з внутрішнім напруженням в ССРСР.

Серед низки статей про українську проблему займають в цьогорічній періодиці Німеччини особливе місце статті д-ра Пауля Рорбаха, одного з найкращих німецьких знавців справи політичної ролі Сходу Європи супроти Німеччини. Імя П.Рорбаха широко відоме й серед українців по цілому світі, зокрема як імя одного з небагатьох передвоєнних німецьких політиків, які не вагалися підходити до справ Сходу Європи з отвертими очима і які мали відвагу свої тези постійно обороняти. Про Рорбаха писали на цілому світі особливо наприкінці світової війни, коли проблематика відновленої української державности повставала в зовсім конкретній формі перед кожним європейським політиком, що слідкував за подіями в Східній Європі. Діяльність Рорбаха в перших повоєнних роках присвячена була в немалій мірі з'ясуванню перед німецькими чинниками тих німецьких інтересів, що передумовлені існування національної Української Держави. І в останніх роках висловлювався часом Рорбах щодо української політичної проблеми. Висловлювався він на цю тему кількохразово також у біжучому році. Надрукована первісно в місячнику "Вестерманс Монатсгефте" стаття П.Рорбаха про одну з найістотніших причин німецької поразки в світовій війні з'явилася була на провесні цього року в двох числах (99 і 100) "Кенігсбергер Альгемайне Цайтунг" і звернула на себе в Німеччині помітну увагу. Стаття має заголовок "Вогер ес кам" ("Звідки це прийшло") і порушує проблему політичного інтересу Німеччини щодо відновлення національної української державности. Рорбах аналізує східно-європейську політику Німеччини в 1914/1918 рр. під кутом її згубного ділання на загальне зовнішньополітичне становище Німеччини за світової війни і особливо перед її закінченням. Німці в передвоєнній добі легковажили небезпеку з боку Росії і властиво "не знали Сходу". Свого істотного ворога шукала Німеччина неправильно на заході, а не на Сході, де вже від XIX століття підготовлялося ідеологічно в Росії неминуче зударення російської політично-територіяльної експансії з політичним світом Середньої Європи і в першу чергу з Німеччиною Гогенцоллернів і Австро-Угорщиною Габсбургів. У 1915 році видвигнув був Рорбах перед своїм урядом таку тезу: "Тривалу й остаточну безпеку перед Росією можна досягнути лише шляхом актуалізації української проблеми. Росія як міжнародня потуга повстала щойно після приєднання України". Але меморіяли Рорбаха належного зацікавлення в Німеччині не знайшли. Безкритичне й політично шкідливе русофільство приводило німців до заплішування очей на зріст російської небезпеки. Найбільше німецьке лихо полягало в тім, що німці не знали історії Східної Європи та неправильно оцінювали зовнішньополітичне тиснення з боку Росії.

При цій нагоді слід згадати, що П.Рорбах висловився на подібну тему ("Українська справа та прусько-німецька політика") м.и. також на сторінках травневого числа "Українське Культурберіхте" (№ 31 з 15 травня), що виходять накладом Українського Наукового Інституту в Берліні. Що було ліпшим для Німеччини в 1914 - 1915 рр: союз з Росією чи знищення російської великодержави? Рорбах ставив тоді - за світової війни - таке питання і відповідав послідовно, що для Німеччини краще друге, себто "кайн Руслянд". І Рорбах вірить, що так само був би відповів на це питання і Бісмарк, наколиб він був з'явився у 1914/1915 рр...

Писання П.Рорбаха про українську проблему особливо цінні й цікаві тому, що їх автор висловлюється в них лише як німецький політик, що прагне хісна для свого німецького народу. Тому висновки Рорбаха вільні від

святочно порожніх фраз та не сходять з реально-політичного ґрунту. Рорбах не виступає перед українцями з маскою чужоземного українофіла, лише пише завше про Україну як чужинець, що дбає про свій власний німецький політичний інтерес. В цьому найбільша сила й привабливість праць Рорбаха про Україну! Доводиться лише шкодувати, що досі ще не з'явився на українській мові друкотриманий вибір з політичних творів П.Рорбаха з приводу української проблеми.

Закінчуючи наші завваги до сучасної україніки в німецьких виданнях, занотовуємо з втіхою успіх квітневого зошита "Актуального Архіву" в Берліні, що на 12 сторінках (з додатком схематичної мапи) подає в ядерній формі найосновніші відомости про Україну. "Das Aktuelle Archiv" має наскрізь практично-інформаційне завдання та дотримується характеру лексико-риву. Він має служити зрозумінню сучасності й історичної дійсності в Європі, Азії та Америці. Від жовтня 1936 р. з'являються щомісяця приблизно 16 подруктованих на одній сторінці листків "Актуального Архіву" і на квітень біжучого року припало було видання листків про Україну. Зеднані докупи окремі листки виглядають в окладинці немов справжня брошурка. Низька ціна такого зошита про Україну (0.60 нім.марок) сприяє його значному поширенню в Німеччині.

Примно ствердити, що автор з "Актуального Архіву" використав у значній мірі в зошиті про Україну ті друктовані матеріали й усні відомости та пояснення, які він одержав був з рамени Українського Наукового Інституту в Берліні зокрема від проф.Кузеля та інж.Димінського. А ще примішніше занотувати, що скількість тих академічно діяльних німців, які виявляють поважне зацікавлення українськими проблемами — постійно зростає. В переважній скількості всі вони з молодого покоління і це дає певну запоруку, що майбутня україніка в німецьких виданнях буде ще більш поширена й якісно піднесена. Але природно, що про україніку в німецьких виданнях малиби й надалі дбати в першу чергу самі українці. І то не лише ті українці, що перебувають в Німеччині, але й ті земляки, що, перебуваючи на українських землях або деінде на чужині, мають спроможність висловлюватись на світовій мові німецького народу.

М.Масюкевич

НОВІ КНИЖКИ:

ПСАЛТИР. Праці Українського Наукового Інституту у Варшаві т. XXVIII. Варшава 1936. 87 стор.

Книжка становить цінний вклад у нашу церковну літературу. Переклад зладжений М.Кобрином добре. Зокрема треба підкреслити зручне вживання церковнослов'янських слів: "трепет", "утроба", "возлюбити", "тучний" розуміється не належать сьогодні до розговірної мови, але вони ще й досі загально зрозумілі й дуже на місці у службі Божій. Там вони додають необхідної для церкви урочистости, що мусить пропасти, коли до речі ввести буденну мову у обиход церковних відправлень. Мова церкви мусить бути українською мовою але не тою буденною, звичайною; вона мусить зберігати в собі рештки з тисячолітньої традиції українського православ'я, так як хочби англійська мова зберігає у церкві форму звороту на "ти", котра давно вже зникла зі щоденного вжитку, або німецька зберігає зовній відмінок. Книжка являється виданням академічного типу, не пристосованим до практичного вжитку, але може служити підставою для дальших підручних видань. М.Антонович

Druck u. Verlag: Gesellschaft d. Freunde des Ukrainischen Wissenschaftl. Instituts i. Berlin e.V., Berlin O2, Breitestr. 36. Verantwortlich f. d. Schriftleitung: Prof. Dr. Zeno Kuziala, (Ukr. Wissenschaftl. Inst.), Berlin O2, Breitestr. 33, Aufg. 5, Tel.: 51-1214. Berlin, den 1. Oktober 1937.

